

MATEUSZ PAKUŁA

Wydział Teologiczny UKSW

Symposium „Namaszczenie olejem w liturgii i poza liturgią”

U schyłku kolejnego roku liturgicznego, którego uroczystym zakończeniem jest celebrowanie królewskiej godności Chrystusa, która została Mu udzielona przez duchowe namaszczenie już w łonie Maryi mocą Ducha Świętego, Katedra Teologii Liturgii, działająca przy Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego, zorganizowała konferencję naukową, która niejako wpisała się ze swoim zagadnieniem w przeżywanie misterium liturgicznego. Tematem niniejszego sympozjum było *Namaszczenie olejem w liturgii i poza liturgią*; zostało przeprowadzone 24 listopada br. za pomocą łącz internetowych – ze względu na ograniczenia spowodowane pandemią COVID-19.

Sympozjum otworzył ks. prof. dr hab. Piotr Tomasik – dziekan Wydziału Teologicznego UKSW w Warszawie, pozdrawiając prelegentów oraz wszystkich uczestników. Następnie ks. dr Waldemar Bartocha, jako główny organizator konferencji, wprowadził w jej problematykę, zaznaczając bardzo długą tradycję Kościoła związaną z różnorodnymi namaszczeniami świętymi olejami.

Konferencja została podzielona na dwie części, a każda kończyła się dyskusją. Pierwszej części przewodniczył ks. prof. Jacek Nowak SAC – kierownik Katedry Teologii Liturgii WT UKSW oraz konsultor i sekretarz Komisji ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów Episkopatu Polski. Pierwszym prelegentem był ks. prof. dr hab. Andrzej Żądło z UŚ w Katowicach z tematem: *Teologiczne treści modlitw na konsekracji krzyżma. Analiza hermeneutyczna*. Zaprezentował w nim dwie modlitwy, które zawiera Pontyfikał rzymski, a w Polsce umieszczone są w *Mszale rzymskim dla diecezji polskich*. Prelegent przypomniał, że oprócz namaszczeń sakramentalnych, w których jest używane krzyżmo (chrzest, bierzmowanie, święcenia), stosuje się je również przy konsekracji kościoła. Przedstawił kontekst i moment, w którym dokonuje się konsekracji oleju, oraz zarysował całą akcję liturgiczną wymaganą do tej celebrowanej. W przedstawionej analizie zauważył, że już w zachęcie biskupa wypowiedzanej bezpośrednio przed

modlitwą właściwą zostały niejako zsumowane czynności błogosławienia i poświęcenia, co implikuje, aby o krzyżmie mówić jako konsekrowanym, a oleju chorych i katechumenów jako o błogosławionych. Nawiązuje to do OR XXIV, który stosował już to rozróżnienie pojęciowe. Każda z dwóch proponowanych modlitw konsekuracyjnych składa się z dwóch części: anamnetycznej i prośby epikletycznej. Przedstawił też podział syntagmatyczny modlitw, aby ukazać ich bogate treści tematyczno-teologiczne.

Drugim zaprezentowanym tematem była: *Teologiczna wymowa namaszczeń w liturgii poświęcenia kościoła dawniej i dziś*, ukazana przez ks. prof. dr. hab. Stanisława Araszczyka z PWT we Wrocławiu. Prelegent na początku nakreślił rys historyczny namaszczenia w liturgii poświęcenia kościoła z uwzględnieniem nowego rytuału, a następnie ukazał teologiczny wymiar namaszczenia. Obrzęd ten stanowi rezultat długiego procesu. Dopiero u Euzebiusza z Cezarei pojawia się pierwsze świadectwo o poświęceniu kościoła w Tyrze w 335 r. (choć nie było tam jakiejś szczególnej wzmianki o obrzędzie namaszczenia, ponieważ akt konsekracji dokonał się przez sam fakt sprawowania tam Eucharystii). Ten zwyczaj jeszcze był praktykowany w Rzymie ok. VI w. Dopiero VIII w. w rytuałach przynosi wyraźną strukturę konsekracji kościoła (obrzęd bizantyjski, rzymski i galijski). W 1595 r. ogłoszono edycję „trydencką”, gdzie używa się pierwszy raz tytułu *Pontificale Romanum*, który generalnie powtarza rytuały wcześniejsze (głównie z 1520 r.). W teologicznych wnioskach prelegent wskazał, że w obecnym *Ordo* namaszczenie odbywa się od ołtarza i jest kontynuowane na ścianach. Odzwierciedla to głęboki sens tajemnicy, że od namaszczenia Chrystusa pochodzi namaszczenie chrześcijan – tak jak w znaku liturgicznym: najpierw namaszcza się mieniące ołtarza (znak Chrystusa), a dopiero potem ściany (znak Kościoła).

Kończącym pierwszą część sesji był ks. dr. hab. prof. UO Mateusz Potoczy – Dziekan Wydziału Teologicznego UO, specjalista od liturgii wschodniej. Zaprezentował temat: *Olej w misteriach celebracji chrześcijańskich tradycji syroorientalnej*. Wskazał, że na tle wszystkich tradycji liturgicznych interpretacje symboliki oleju i namaszczeń posiadały w syryjskich wspólnotach jedną z najbogatszych obrazowych podbudów za sprawą Ojców Kościoła, jako komentatorów liturgii. W swojej prezentacji skupił uwagę na zasadniczych trzech elementach: najpierw sama nomenklatura związana z liturgicznym użyciem oleju w Kościołach syroorientalnych, następnie symbolika w sakramentach inicjacji chrześcijańskich, a na końcu liturgiczne użycie oleju w namaszczeniach chrzcielnych.

Po pierwszej, bogatej w treści sesji moderator tej części sympozjum otworzył dyskusję. Prelegenci wyjaśniali i doprecyzowali wątpliwości, odpowiadając na pytania uczestników.

Drugiej części symposium przewodził ks. dr hab. prof. UO Mateusz Potoczny, który o wygłoszenie kolejnego referatu poprosił ks. dr. Michała Głowackiego z KUL pt.: *Symboliczne znaczenie gestu namaszczenia świętym olejem w rozwoju liturgii sakramentu namaszczenia chorych*. Prelegent stwierdził, że samo namaszczenie jest uważane za lekarstwo w porządku nadprzyrodzonym, jako chrześcijańskie lekarstwo, *medicina christiana*, przeciwstawiając je lekarstwu magicznemu. Podkreślał, że potrzeba jest katechezy mistagogicznej, aby dobrze zrozumieć sakrament namaszczenia chorych.

Kolejnym prelegentem był organizator konferencji, ks. dr Waldemar Bartocha, który pochylił się na temat: *Namaszczenia olejem w liturgii święceń – geneza i znaczenie teologiczne*. Przedstawił obecną formę namaszczenia w ordynacji prezbiterów i biskupów z Pontyfikatu z 1990 r., gdzie pojawia się ten akt dwukrotnie, w ramach obrzędów wyjaśniających. W obrzędzie święceń biskupich występuje namaszczenie głowy kandydata, który posiada pełnię sakramentu święceń, natomiast namaszczenie dłoni lokalizuje się w obrzędzie święceń prezbiterów – jako współpracowników biskupów w pasterskim posługiwaniu. Prelegent skrupulatnie przeanalizował te gesty namaszczenia głowy i rąk, przedstawiając ich genezę oraz głęboką wymowę i teologiczną treść.

Ostatnim z zaproszonych liturgistów był ks. dr Karol Litawa z UPJPII w Krakowie, który przedstawił temat: *Pozaliturgiczne formy namaszczenia olejem w historii Kościoła*. W swoim wystąpieniu pochylił się nad praktykami namaszczeń pozaliturgicznych. Zastosowanie oliwy w basenie Morza Śródziemnego było bardzo powszechne nie tylko w celach kultycznych, ale także jako kojące, lecznicze czy upiększające. Przytoczone zostało zjawisko „oleju św. Szarbela”, „manna św. Mikołaja”, „balsam miłosierdzia z Krakowa-Łagiewnik”, namaszczenie tzw. *basilicum*, jak również błogosławieństwo olejów używanych chociażby jako paliwo do świec zapalanych przed Najświętszym Sakramentem.

Po zakończonych prezentacjach wywiązała się ciekawa dyskusja z udziałem samych prelegentów, jak również aktywnie obserwujących ją. Można żywić nadzieję, że temat niniejszego symposium będzie dalej rozważany i podejmowany nie tylko na warszawskiej uczelni, ale także w innych ośrodkach liturgicznych w Polsce. Ks. dr Waldemar Bartocha zapowiedział przygotowanie monografii, która skupiałaby tematykę namaszczenia olejem w liturgii i poza nią. Sądząc po ciekawej dyskusji konkludującej spotkanie, na pewno znajdzie ona uznanie w kręgu nie tylko rodzimych polskich liturgistów.